DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-11

ОДНЕ ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ – ЦЕ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Василюк Ігор Миколайович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права та фінансів,
Луцький інститут розвитку людини
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,
адвокат
м. Луцьк, Україна
https://orcid.org/0000-0002-7999-6212

Як показує практика, однією з потенційних загроз, що посягає на правопорядок та основи національної безпеки України, особливо в умовах воєнного стану, є так звана рецидивна злочинність, поняття якої визначено в ст. 34 КК України [1, с. 463–467]. При цьому суспільна небезпека зазначеного виду множинності вчинення кримінальних правопорушень полягає у тому, що продовжуючи таким чином свою попередню протиправну діяльність особа, яка була засуджена за вчинення умисного злочину, до погашення чи зняття судимості в порядку, що закріплений в законі (ст. ст. 89–91 КК), здійснює нове умисне діяння, кримінальна відповідальність за яке передбачена у чинному Кодексі.

Таке ігнорування колишніми засудженими визначеного у КК завдання щодо запобігання злочинам (ч. 1 ст. 1) та одного з елементів мети покарання (ч. 2 ст. 50), не тільки знижує ефективність діяльності відповідних правоохоронних органів та суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, але й свідчить про наявність системних проблем, що характерні для правоохоронної практики, яка визначена на законодавчому рівні для їх успішного вирішення.

Як показали результати даного наукового пошуку, на рівень показників рецидиву у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень у воєнний період (2022–2025 рр.) вплинуло декілька обставин, а саме:

1. Прийняття в Україні низки державних програм, спрямованих на підвищення ефективності діяльності у сфері запобігання та протидії злочинності, до яких можна віднести: Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 рр.; Стратегію реформування

пенітенціарної системи України на період до 2026 року; План заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю (2022 р.) та ін. [2, с. 86–93].

2. Мобілізація у 2022–2025 рр. колишніх засуджених до лав Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань для участі у відбитті збройної агресії росії проти України, що призвело до зменшення загальної кількості засуджених.

3. Підвищення рівня результативності координаційної діяльності органів прокуратури у сфері запобігання та протидії злочинності (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»), у тому числі й з питань, що стосуються рецидивної злочинності, виключаючи й сферу виконання кримінальних покарань і пробації [3].

4. Прийняття у березні 2022 року Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство», який ввів у чинний КК таку кваліфікуючу ознаку складів кримінальних правопорушень, як вчинення їх в умовах воєнного або надзвичайного стану [4, с. 59–64].

5. Інші кримінологічно значущі явища і події, що стосуються даної проблематики, мова про які ведеться в доктринальних джерелах.

Без сумніву, на ефективність і результативність запобігання і протидії рецидивній злочинності в Україні значний позитивний вплив мають і рішення ООН, що тісно пов’язані з підвищенням результативності діяльності держав-членів, а також з необхідністю рівня їх взаємодії як поміж собою [5, с. 61–64], так і з загальновизнаними міжнародними організаціями (Інтерпол, Європол, ін.).

Проте, у силу існуючих на сьогодні проблем, які стосуються досліджуваної у цій науковій статті тематики, які є актуальними та такими, що мають теоретичне і практичне значення, слід визначити ті питання і кримінологічні феномени, які пов’язані із запобіганням і протидією рецидивній злочинності у подальші (повоєнні) роки функціонування України, а також з діяльністю у зв’язку з цим відповідних суб’єктів профілактики зазначеним суспільно небезпечним явищам і процесам.

Отже, виходячи з результатів аналізу сучасного стану рецидивної злочинності в Україні (1992–2025 рр.), можна констатувати про наступне.

По-перше, не дивлячись на те, що в останні роки, зокрема, в умовах воєнного стану в Україні, суттєво знизилася питома вага рецидивних проявів у загальній кількості облікованої злочинності, їх суспільна небезпека залишається досить високою, створюючи таким чином потенційні та реальні загрози не тільки для встановленого правопорядку, але і для об’єктів національної безпеки, що обумовлює необхідність

активізації діяльності суб'єктів законодавчої ініціативи (ст. 93 Конституції України) та зусиль правоохоронних органів, які мають бути спрямовані на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють даному виду множинності вчинення кримінальних правопорушень. По-друге, визначення на законодавчому рівні основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених (ст. 6 КВК) обумовлює необхідність по-новому підійти до з'ясування змісту рецидиву злочинів, яке закріплено в ст. 34 КК, що дасть можливість враховувати при цьому як вчинені умисно, так і з необережності кримінальні правопорушення, де основним критерієм криміналізації останніх має бути саме стан винної особи, а не форма вини. Такий підхід, крім цього, дозволить на правозастосовному рівні правильно застосовувати закріплений у законодавчих актах (ст. 24 Конституції України та ст. 5 КВК) принцип рівності засуджених перед законом. По-третє, враховуючи соціально-правову природу правового інституту пробації в Україні, необхідно на законодавчому рівні доповнити перелік об'єктів правового впливу, який здійснюється уповноваженими органами пробації, усіма іншими категоріями засуджених, які відбули покарання, але на підставі положень ст. ст. 88–91 КК мають стан судимості, а отже, є носіями потенційної небезпеки для оточуючих осіб, суспільства і держави, допоки судимість з них не знята і не погашена в установленому законом порядку. По-четверте, з огляду зазначеного, без сумніву, слід розширити й перелік об'єктів адміністративного нагляду, що на сьогодні визначений у Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», доповнивши його вказаною категорією засуджених.

Література:

1. Сперкач Н. А., Дубець А. В. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності серед неповнолітніх. *Аналітично-порівняльне правознавство*: електронне наукове видання. 2025. Вип. 03. Ч. 2. С. 462–467. DOI https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.74.

2. Луценко Ю. В. Політика держави у сфері боротьби зі злочинністю в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. № 4. Т. 35 (74). С. 86–93. DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.4/15.

3. Про затвердження Порядку координаційної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності: наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua.

4. Лизогуб Я. Г. Мародерство: у пошуках розуміння змісту діяння. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 30 (2). С. 59–64. DOI: https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.05.

5. Луценко Ю. В. Протидія злочинності у світлі міжнародного правопорядку. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2023. № 5. Т. 34 (73). С. 60–64. DOI: https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.5/11.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-670-9-12

ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕНЬ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Галинська Каріна Юріївна
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Функціонування публічних фінансів в умовах воєнного стану поєднує потребу в оперативності фінансових рішень із необхідністю збереження законності, бюджетної дисципліни та підконтрольності щодо використання публічних коштів. Зміна пріоритетів фінансування й спрямування ресурсів на оборону, безпеку, критичну інфраструктуру та соціальні зобов'язання істотно впливає на реалізацію фінансово-правових обов'язків [1]. За таких умов особливого значення набуває юридична визначеність кваліфікації порушень бюджетного законодавства.

Спеціальний фінансово-правовий режим може змінювати строки, процедури, компетенцію суб'єктів та способи виконання бюджетних повноважень, однак не усуває необхідності встановлення юридичних підстав для покладення відповідальності. Тому відхилення від загального порядку саме по собі не є достатнім для висновку про правопорушення. Необхідно встановити нормативну вимогу, чинну на момент відповідної поведінки, та з'ясувати, чи не була вона змінена спеціальним регулюванням.

Бюджетний кодекс України визначає порушення бюджетного законодавства та заходи впливу [2]. Водночас фінансовий контроль може виявляти ширше коло обставин: процедурні відхилення, недоліки,